

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ECZACI MEKTEBİ'NDE (1933-1962) GÖREV ALMIŞ YABANCI ÖĞRETİM ÜYELERİ

*Asuman Baytop**

1933 Üniversite Reformu'nda, İstanbul Üniversitesi içinde Fen Fakültesi'ne bağlı bir Eczacı Mektebi'nin kurulmasıyla, eczacılık öğretimi idari bakımdan bir düzene kavuşmuş olmakla beraber, öğretim üyesi eksikliği karşısında bu eksikliğin yabancı hocalar tarafından karşılanması zorunluğu hasıl olmuş ve 1933'ten itibaren Avrupa'dan bilim adamları davet edilerek, öğretimin yüksek bir düzeyde tutulması yoluna gidilmiştir. 1933'ten sonra, eczacı öğrencilerine eczacılık meslek bölümü derslerini vermek, enstitü kurmak veya yönetmek amacıyla dış ülkelerden gelmiş yabancı bilim adamlarının adları, sorumlu oldukları dersler, İstanbul'da kaldıkları süreler de kaydedilerek, İstanbul'a geliş tarihi sırasına göre aşağıda belirtilmiştir:

Prof.Dr. Alfred Heilbronn (1885-1961) --- Farmakobotanik (bugün Farmasötik Botanik), Farmakognozi, Bitki Biyolojisi, 1933-1960, 1955'te emekli.

Prof.Dr. Kurt Bodendorf (1898-1976) --- Farmasötik Kimya, Analitik Kimya, Gıda Kimyası, Toksikoloji, 1935-1939.

Prof.Dr. Pierre Duquenois (1904-1986) --- Farmasötik Kimya, Analitik Kimya, Gıda Kimyası, Toksikoloji, 1940-1945.

Prof.Dr. Leopold Rosenthaler (1875-1962) --- Galenik Farmasi (bugün Farmasötik Teknoloji), 1940-1950.

Prof.Dr. Carl Heinz Brieskorn (1913-2000) --- Galenik Farmasi (bugün Farmasötik Teknoloji), 1952-1955.

Yirmi beş yıla yakın bir süre devam eden bu yabancı hocalar döneminde, bu bilim adamları görevlerinden ayrıldıkça yerlerini, onların yanında yetişmiş olan Türk öğretim üyeleri almıştır.

Bu beş öğretim üyesi arasında, İstanbul'a ilk gelen ve İstanbul'da diğerlerinden daha uzun süre kalmış olanı Prof. Heilbronn olmuştur. Prof. Heilbronn, eczacı öğrencilerine, emekli olduğu 1955 yılına kadar Farmasötik Botanik dersini, ve Eczacı Mektebi içinde bir Farmakognozi Enstitüsü'nün kurulduğu 1945 yılına kadar da Farmakognozi dersini vermiş veya verdirmiştir. Fakat o, çok daha faaldir. Fen Fakültesi'ne bağlı olarak Farmakobotanik ve

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi.

Genetik Enstitüsü'nü kurmuş ve yönetmiş, eczacılık, tıp, ormancılık ve biyoloji öğrencilerine Bitki Biyolojisi dersini, biyoloji öğrencilerine Genetik dersini vermiş, bir botanik bahçesi, bir herbaryum kurmuş, bir kütüphane geliştirmiştir. Öğrencisi olduğum ve daha sonra da kısa bir süre asistanı olduğum Prof. Heilbronn'u, İstanbul'daki bütün bu faaliyetleri ile, daha önce tanıtmıştım (bkz. A. Baytop, *Türkiye'de Botanik Tarihi Araştırmaları*, TÜBİTAK yay., Ankara 2004, s. 316-333). Bu çalışmamda diğeri dört profesörü, İstanbul'daki bilimsel etkinlikleri ile tanıtmaya çalışacağım. Bunlardan Prof. Bodendorf'u şahsen tanımadım. Ancak Prof. Duquenois'nın ve Prof. Rosenthaler'in öğrencisi oldum. Prof. Brieskorn'un talebesi olmadım, fakat onu tanıdım ve ders kitabını Türkçe'ye çevirdim. Hocalarımla hepsini saygı ile andığımı ve elimdeki çalışmamı zevkle yapmış olduğumu burada açıklamak isterim.

Eczacılık öğretiminde öğrencilere meslek dersleri dışında, öğretim ilk yılını teşkil eden FKB bölümünde Fizik, Kimya ve Biyoloji gibi fen dersleri ve daha sonra Biyokimya, Mikrobiyoloji ve Hijyen gibi tıp dersleri verilir. 1933'ten sonra Üniversite'ye girmiş olan Eczacı Mektebi öğrencileri, saydığımız bu dersleri Fen ve Tıp fakültelerindeki enstitülerde, aşağıda belirttiğimiz enstitü direktörlerinden veya onların görevlendirdikleri bir öğretim üyesinden görmüşlerdir.

Önce FKB'de ders vermiş olan öğretim üyelerini tanıyalım. Bitki Biyolojisi dersini Prof. Heilbronn'un üstlenmiş olduğunu yukarıda bildirmiştik. Fizik ve kimya hocaları ise şunlardır:

Prof. Dr. Harry Dember (1882-1947) --- Fizik, 1933-1944.

Prof. Dr. Kurt Zuber (1889-1991) --- Fizik, 1944-1963.

Prof. Dr. Fritz Arndt (1885-1969) --- Genel Kimya, 1934-1955. Asıl görevi kimya öğrencilerini yetiştirmek olan Prof. Arndt, FKB kimyasının yükünü ilk yıllarda taşımış, fakat daha sonra ona yardımcı olarak Prof. Hans Kroepelin gelmiş, onu takiben 1938-1939 yıllarında bu görevi Prof. Richard Weiss almıştır. 1940'dan itibaren de, Fen Fakültesi İkinci Kimya Enstitüsü direktörü olarak Prof. Breusch FKB kimya derslerini yüklenmiştir (bkz. İshakoğlu, S., 1998, *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Tarihiçesi, 1900-1946*, s. 122-123).

Prof. Dr. Ludwig Friedrich Breusch (1903-1983) --- Genel Kimya, 1937-1971. Prof. Breusch Fen Fakültesi'ne, Tıp Fakültesi'nden naklen 1940'da gelmiştir. Eczacı Mektebi öğrencileri 1940'tan sonra FKB kimya derslerini ondan görmüşlerdir. 1937-1940 yılları arasında Prof. Breusch Tıp Fakültesi'ndedir.

Tıp derslerine gelince, eczacı öğrencileri biyokimya, mikrobiyoloji ve hijyen derslerini Tıp Fakültesi'nde ilgili enstitüler içinde görmüşlerdir. Bu birimlerin başında, direktör olarak aşağıdaki yabancı profesörler bulunuyordu:

Prof.Dr. Werner Lipschitz (1892-1946) --- Biyokimya Enstitüsü, 1933-1938.
Prof.Dr. Felix Haurowitz (1896-1987) --- Biyokimya Enstitüsü, 1939-1948.
Prof.Dr. Zdenko Stary (1899-1968) --- Biyokimya Enstitüsü, 1949-1957.
Prof.Dr. Hugo Braun (1881-1963) --- Mikrobiyoloji Enstitüsü, 1933-1950.
Prof.Dr. Julius Hirsch (1892-1963) --- Hijyen Enstitüsü, 1933-1948.

Bütün bu yabancı profesörler öğrenciye ders vermek, ders kitabı yazmak, uygulamalı çalışmalarda öğrenci ile meşgul olmak gibi sadece öğrenci yetiştirmekle yetinmemişler, bu görevleri yanında, kürsülerinde çalışan genç elemanlara deneysel araştırmayı öğretmişler, araştırmayı sevdirmişler, onları bilimsel olarak yönlendirmişlerdir. Bu şekilde, yurtlarına döndüklerinde, kürsülerini teslim edecekleri öğretim üyelerini yetiştirmişlerdir. Bu bilim adamlarının her iki yönden yaptıkları eğitim hizmeti, unutulmayacak kadar büyüktür.

Kurt Bodendorf (1898-1976)¹

Prof. Dr. Kurt Bodendorf, 28 Aralık 1898'de Deutsch-Eglau'da (Doğu Prusya) doğdu. Burada iki yıllık eczane stajını yaptıktan sonra Königsberg'e gitti, Üniversite'ye girdi ve eczacılık okudu. 1924'te mezun oldu. 1925'te kimyagerlik diplomasını aldı. 1927-1929'da Prof.Meerwein'in yanında asistan olarak çalıştı ve doktorasını yaptı. 1929'da Berlin Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü'ne Prof. Mannich'in yanına gitti. 1930'da gıda kimyası ihtisasını aldı. 1932'de aynı Üniversite'de Farmasötik Kimya dalında doçent oldu. 1935-1939 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Eczacı Mektebi'nde İspençiyari Kimya (Farmasötik Kimya) Enstitüsü direktörlüğü yaptı; Farmasötik Kimya, Analitik Kimya, Toksikoloji ve Gıda Kimyası derslerini verdi. 1939'da Almanya'ya döndü. Breslau Üniversitesi'nde Eczacılık Enstitüsü direktörü oldu. 1945'te Karlsruhe'de Eczacılık Enstitüsünü kurdu ve direktörü oldu. 1966'da emekli oldu. 2 Temmuz 1976'da vefat etti. Türk Farmakolog Talebe Birliği'nin 1936 yıllığında ve T.Baytop'un yayınlarında (Baytop 1966 ve 2001) onun resimleri vardır. Aynı yıllıkta onun bir boy çizgi resmini de görüyoruz.

¹ Baytop, T. 1966. "Eczacı Hocalar," *Türkiye Eczacılar Almancağı 1966* (ed. R.Kocaer), İstanbul, s.42-43; Baytop, T. 1973. "1923-1973 yılları arasında İstanbul Üniversitesinde eczacılık öğretimi, araştırmaları ve yayınları," *İstanbul Ecz. Fak. Mec.*, 9:1-22; Baytop, T. 2001. "Bodendorf, Kurt (1898-1954)," *Türk Eczacılık Tarihi*, 2.baskı (yay. haz. A. Mat), İstanbul Üniv.Yayımları No.3358, Eczacılık Fak. No.78, s.272 ve 341. (Başlıktaki ölüm tarihi 1976 olmalıdır); Ergenç, N., Gürsu, E., Cesur, N. 1984. "Türk eczacılığının tarihsel gelişimi içinde Farmasötik Kimyanın durumu," *Farmasötik Kimya Anabilim Dalı* (ed. N. Ergenç), İstanbul, s.3-10; Kruppa, W. 1993. "Deutsche Professoren der Pharmacie in der Türkei zur Zeit Atatürks," *Türk Tıbbının Batılılaşması*, Gülhane'nin 90. Kuruluş Yıldönümü Anısına 11-15 Mart 1988'de Ankara ve İstanbul'da Yapılan Simpozyuma Sunulan Bildiriler (yay. A.Terzioğlu, E.Lucius), İstanbul s.179.

K. Bodendorf: T. Baytop, *Türk Eczacılık Tarihi*, 1085, s.332

K. Bodendorf: *Türk Farmakolog Talebe Birliği'nin 1935 Yıllığı*, 1936, s.34

İstanbul'da bulunduğu kısa süre içinde, Prof.Bodendorf iki ders kitabı yayımlamıştır:

- *Gayriuzvi Keyfi Tahlil*, Eczacılar için --- 88 sayfa, İstanbul Üniv. Yayınlarından sayı 57, Şirketi Mürettebiye Basımevi - No. 73. Tercüme eden asistan Hatice. Tercümenin tetkikini yapan Doçent Malik Zafir, İstanbul 1937.
- *Kısa İspençiyari Kimya Dersleri* --- XVI+640 sayfa, İstanbul Üniversitesi Yayınları No.128, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1940. Bu kitabın iç kapak sayfası şu şekilde tertiplenmiştir: *Kısa İspençiyari Kimya Dersleri*, Doktorlar için de istifadeli. Dr.K.Bodendorf, Berlin Üniversitesi profesörlerinden, İstanbul Üniversitesi İspençiyari Kimya Enstitüsü sabık direktörü. Türkçe'ye çeviren Hatice Yargucu, İsp.Kimya asistanı ve doçent vekili. Berlin 1939. Bu kitabın Almanca adı *Kurzes Lehrbuch der Pharmazeutische Chemie*'dir. Almanya'da birkaç kez basılmıştır. Son baskısı 1962 tarihlidir.

Prof.Bodendorf'un bir makalesine bir öğrenci yıllığında rastlıyoruz:

- *Eczacının yetiştirilmesi* --- Türk Farmakoloğ Talebe Birliği 1936, s.8. Bu yazısında Prof. Bodendorf, eczacılık öğretiminin geniş tutulmasını, teorik derslerin stajdan evvel okutulmasını, hekim ve eczacı arasında anlayışlı müşterek bir çalışmanın kurulmasını önermekte, eczacının haklı olarak kazandığı saygınlığını, ancak görevini

ve sorumluluğunu bildiği ve ona göre hareket ettiği takdirde koruyabileceğini açıklamaktadır.

Prof. Bodendorf, Musevi mülteci öğretim üyelerinden değildi. Eczacı Mektebi'nden 1939'da ayrıldıktan sonra, onun yerini Fransa'dan 1940'da gelen Prof. Pierre Duquénois aldı.

Pierre Duquénois (1904-1986)²

P.Duquénois: T.Baytop, *a.g.e.*, s.332

Prof. Dr. Pierre Duquénois 17 Haziran 1904'te Saint-Quentin'de (Kuzey Fransa) doğdu. 1928 yılında Strasbourg Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden mezun oldu. 1931'de fen bilimleri lisansını, 1935'te Paris Üniversitesi'nde fizik dalından doktor ünvanını aldı. 1938'de Strasbourg Eczacılık Fakültesi'nde Toksikoloji öğretim üyesi oldu. İstanbul Üniversitesi'nden aldığı davet üzerine, Mayıs 1940'ta İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Eczacı Mektebi Farmasötik Kimya Enstitüsü direktörlüğüne geldi. Burada Farmasötik Kimya derslerini verdi, Analitik Kimya, Toksikoloji ve Gıda Kimyası derslerinin sorumluluğunu yükledi. Mayıs 1945'e kadar bu görevde kaldı. Strasbourg'a döndüğünde, Üniversite'nin Eczacılık Fakültesi'nde Farmakognozi profesörlüğüne atandı ve Toksikoloji öğretim üyeliğine devam etti. 1956-1961 yılları arasında Fakülte dekanlığı yaptı. Eczacılık Akademisine ve Adli Tıp Cemiyeti'ne muhabir üye seçildi. Kimya Derneği'nin Strasbourg seksiyonuna başkanlık yaptı. Başka birçok bilimsel derneklere üye oldu. Geçirdiği ciddi bir ameliyat sonrasında, 8 Temmuz 1986'da vefat etti. 1943-1946 yılları arasındaki

² Baytop, T. 1966. "Eczacı Hocalar," *Türkiye Eczacılar Almancağı 1966* (ed.R.Kocaer), İstanbul, s.47-48; Baytop, T. 2000. "Prof. Pierre Duquénois ve esrar'ın tanınmasında kullanılan Duquénois reaksiyonu," *Türk Eczacılık Tarihi Araştırmaları*, Abdi İbrahim İlaç Sanayi ve Ticaret A.Ş. yayını, İstanbul, s. 207-210; Baytop, T. 2001. "Duquénois, Pierre (1904-1986)," *Türk Eczacılık Tarihi*, 2.baskı (yay. haz. A. Mat), İstanbul Üniv. Yayınları No.3358, Eczacılık Fak. No.78, s.273 ve 349; Duquénois, P., Negm, H. M. 1938. "Sur une réaction colorée caractéristique de hachisch," *Bull. Sci. Pharmacol.* 45:20; Güven, K. C. 1993. "Ord. Prof. Dr. Pierre Duquénois," *Türk Tıbbının Batılaşması*, Gülhane'nin 90. Kuruluş Yıldönümü Anısına 11-15 Mart 1988'de Ankara ve İstanbul'da Yapılan Simpozyuma Sunulan Bildiriler (yay. A. Terzioğlu, E. Lucius), s. 204; İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Dairesi Arşivi, Dosya No.4105-10; Mat, A., Nicolas, M. 2004. "Les relations académiques de la Faculté de Pharmacie d'Istanbul avec la France," *Kuruluşunun 550.yıldönümünde İstanbul Üniversitesi ve Avrupa Üniversiteleri Simpozyumu Bildirileri*, 30 Mayıs 2003, İstanbul, s.93; Özdemir, O., Ekinci, A. 1989. *İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde 1944-1989 yılları arasında doçent ve profesör unvanı alan öğretim üyeleri*, s.1 ve 8; Turhan Baytop arşivindeki Pierre Duquénois dosyası.

eczacı yıllıklarında ve T.Baytop'un yayınlarında (Baytop 1966 ve 2001) resimleri vardır.

P.Duqu nois: * . . Tıp Fak. Eczacı Mektebi 1944-1945 Mezunları*, s. 52.

Bu resim arlında şu satırlar vardır:

Radyo Eczacı: – Yıllardır kıymetli bilgisi ile bizleri yetişmiş birer insan yapmağa çalışan hocamıza en samimi ve candan selamlarımızı göndeririz (Son sınıf).

Radyo Paris: – Eczacı Mektebi'nin genç elemanlarına şimdiye kadar bana gösterdikleri sempati ve dersime karşı sarfettikleri al kalkali enerjiden dolayı teşekkür eder, kendilerini hiçbir zaman unutamayacağımı bildiririm (P.Duqu nois).

Pierre Duqu nois, Fen Fakültesi Eczacı Mektebi Farmasötik Kimya profes rl ğine, Dekan Prof. Fahir Yeniay'ın ve İstanbul Üniversitesi Rekt rl ğu'n n 8 ve 9 Ocak 1940 tarihli yazılılarıyla atanmış ve gereken kontrat, Duqu nois'nın İstanbul'a gelişinde 4 Nisan 1940'da imzalanmıştır. Yapılan beş yıllık kontrat uyarınca, Duqu nois'nın maaşı 500 TL olacak, kendisine 500 TL seyahat gideri ve 1000 TL taşınma gideri verilecektir. Duqu nois, 6 Nisan'da göreve başlamış ve Enstitü'nün durumunu gördükten sonra, 10 Haziran'da

eczacılık tahsilinde yapılmasını gerekli gördüğü tadilat ile, Enstitü'nün geliştirilmesi ve asistan ihtiyacı hakkında dekanlığa bir rapor vermiştir. 26 Temmuz 1944'de Ord.Prof. unvanını almıştır. Aralık 1944'te, kontratının yenilenmesi için müracaat ettiği, Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Fahir Arel'in Rektörlüğe verdiği 13 Aralık 1944 tarihli menfi rapor üzerine, Duquenois 19 Nisan 1945'te görevinden ayrılmış ve Fransa'ya dönmüştür.

Prof. Duquenois'nın bilimsel çalışmaları ve yayınları organik kimya, toksikoloji, farmakognozi ve bitki kimyası alanlarındadır. Organik kimyada sentez yapmış ve yeni organik ilaçları incelemiştir. Toksikoloji konusunda, imalat yerlerindeki zehirlenmeler, uyuşturucu maddeler ile ilgilenmiştir. Esrar (Cannabis) teşhisi için 1938'de geliştirdiği ve o zamandan beri uygulamada çok kullanılan renk reaksiyonu ile tanınmıştır (Duquenois 1938). Ödül olarak altı nişan sahibidir.

Türkiye'de bulunduğu 1940-1945 arasındaki yıllar boyunca, Prof. Duquenois enstitü direktörlüğü yapmış ve verdiği dersler yanında, bilimsel araştırmalarını ihmal etmemiştir. Onun iki doktora tezine ve bir doçentlik tezine danışmanlık yaptığını görüyoruz:

- Hayriye Amal, Antipyrin 4-methylol türevlerinin sentezi ve incelenmesine katkı (Doktora tezi 1942).
- Zehra Sezer, Aromatik etilenik ketonlar üzerinde yapılan tesirler (Doktora tezi 1944).
- Hayriye Amal, Gayakol-d-kamforat esterleri ve türevleri hakkında (Contribution à l'étude des esters gaiacol-d-camphoriques et de leurs dérivés) (Doçentlik tezi 1944). Hayriye Amal, Eczacı Mektebi'nde tez vererek doçent unvanını alan ilk araştırmacıdır (Özdemir et al. 1989).

Prof. Duquenois, Türkiye'deki çalışmalarının sonuçlarını, aşağıda görüldüğü gibi, yerli dergilerde yayımlamayı tercih etmiştir:

- Sur un iodocadmiat complexe de narcotine (M.Ellert ile birlikte) --- *İstanbul Üniv. Fen Fak. Mecmuası, seri A*, 5(1/2): 99-101 (1940).
- Sur la nature complexe des précipités d'alcaloïdes obtenus avec le réactif de Marmé (M.Bucak ile birlikte) --- *ibid.*, 5(3/4): 229-233 (1941).
- Constitution du picrolonate et du sulfocyanure de narcotine (M.Ellert ile birlikte) --- *ibid.*, 5(3/4): 234-236 (1941).
- Photolyse des N-phénylpyrazolones et des N-phénylpyrazols (Recherche de l'antipyrine dans le pyramidon) --- *ibid.*, 6(1/2): 116-119 (1941).
- Action de l'isocyanate de phényle sur le méthylol-4-antipyrine (H.Amal ile birlikte) --- *ibid.*, 7(1/2): 1-5 (1942).

- Action du pentachlorure de phosphore et du chlorure de thionyle sur l'acide antipyrine-4-carboxylique (H.Amal ile birlikte) --- *ibid.*, 7(1/2): 6-12 (1942).
- Indice de brome des cétones éthyléniques aromatiques (Z.Sezer ile birlikte) --- *ibid.*, 7(1/2): 98-106 (1942).
- Sur la nature de la solution aqueuse de mercurochrome sodique et ses incompatibilités --- *ibid.*, 8(2): 153-157 (1943).
- Sur un dérivé tétrabromé de la cinnamalacétone (S.Sezer ile birlikte) --- *ibid.*, 8(2): 158-159 (1943).
- Action rubéfiante comparée de quelques dérivés du β -styrolène (Z.Sezer ile birlikte) --- *Türk Fiziki ve Tabii İlimler Sosyetesı Yıllık Bildirięleri ve Arşivi*, 11: 17-23 (1943/1944).
- Action rubéfiante et constitution --- *ibid.*, 11: 24-28 (1943/1944).
- Yeni bir formülün lehinde delil getiren kanfen strüktürü üzerinde mülahazalar --- *İstanbul Üniv. Tıp Fak. Eczacı Mektebi 1944-1945 Mezunları*, s.43-44.

Prof. Duquénois, İstanbul'da yaptığı araştırmalarından üçünü dış ülkelerde yayımlamıştır:

- Sur un N.glycoside de l'acide diéthyle barbiturique (H. İstanbullu ile birlikte) --- *Société Chim. France, Mémoires*, 181 (1946).
- L'exploitation de Pinus pinea L. en Anatolie --- *Casopis Ceskeho Lekarnictva*, 60: 87 (1946).
- Les roses en Turquie et l'essence de rose --- *La Libre Pharmacie*, 4: 9 (1947).

Prof. Duquénois, İstanbul'da iken bir ders kitabı yazmıştır. Kitap, gıda kimyası konusundadır:

- *Gıdai Kimya Teknikleri* --- 159 sayfa. İstanbul Üniv.Yayınlarından, sayı 239, Milli Mecmua Basımevi, İstanbul, 1944. (Türkçe'ye çeviren Hayriye Amal).

Profesör Duquénois İstanbul'a eşi ile birlikte gelmiş, daima nazik ve hoşgörölü oluşu ile, öğrencilere ve meslektaşlarına kendini çok sevdirmiş, titizliği, çalışkanlığı ve düzgün ders anlatışı ile kendini tanıtmıştır. Onun nezaketinden duygulanan öğrenciler, yıllıkları içine bir çizgi resmini koymuşlar, resim altına ilave ettikleri karşılıklı konuşmalar ile duygularını dile getirmişlerdir (*İ.Ü. Tıp Fak. Eczacı Mektebi 1944-1945 Mezunları*, s.52).

Leopold Rosenthaler (1875-1962)³

Prof. Dr. Leopold Rosenthaler 21 Haziran 1875'te Heilbronn'da (Batı Almanya) doğdu. Lise öğreniminin ilk yedi yılına devam ettikten sonra, eczacı olmak için, o zamanlar bir Almanya şehri olan Strasbourg'a gitti ve muteber bir eczaneye stajyer olarak girdi. Burada pratik eczacılığı eczanede çalışarak ve teorik bilgileri gereken kitapları okuyarak kazandı. Olgunluk sınavına girdi ve başardı. Cenevre'de bir müddet çalıştıktan sonra Heilbronn'a geldi. Oldukça faal olan bir eczanede iki yıl çalıştıktan sonra, 1896'da Strasbourg'daki Kaiser-Wilhelm Üniversitesi'ne kaydoldu. 1898'de buradan mezun oldu ve eczacı diplomasını aldı. Aynı üniversitede bitki kimyası konusunda araştırmalara başladı. Yayın yaptı, kitap yazdı. 1909'da profesör ünvanını aldı. 1913'te İsviçre'ye, Bern Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü'nde farmakognozi profesörü olan Alexander Tschirch'in (1856-1939) yanına gitti. Zamanla iki profesör arasında anlaşmazlıklar başladı. İstanbul Üniversitesi'nden 1939'da aldığı daveti kabul ederek, Eczacı Mektebi Galenik Farmasi Enstitüsü'ne direktör olarak geldi. Görevine 18 Ekim 1940 tarihinde Ord. Prof. olarak başladı ve bu görevde 10 yıl kaldı. 14 Temmuz 1950'de İstanbul'dan ayrılarak Bern'e döndü. Burada Federal Alkol İdaresi ona bir laboratuvar tahsis etti. Rosenthaler burada istediği gibi araştırmalarına devam etti. Kısa bir hastalıktan sonra 87 yaşında iken, 6 Temmuz 1962'de vefat etti. Kendisi Almandı ve Musevi kökenli idi. Fakat, mültecilerden değildi. 1913'te İsviçre'ye yerleşmiş bulunuyordu. Bekârdı. Bir ağabeyi, bir kızkardeşi ve bir hanım yeğeni vardı. Fakat yalnız yaşadı. Bern'deki son adresi "Seftigenstr. 40" idi. F. Lüdy-Tenger'in Prof. Rosenthaler'i ölümü ardından tanıtan makalesinde (Lüdy-Tenger 1962) ve T. Baytop'un yayınlarında (Baytop 1966, 2001a ve 2001b) onun resimleri vardır.

³ Anonim. 1951. "Ord. Prof. Dr. Rosenthaler Okulumuzdan ayrıldı," *1951 Eczacı Yılığ*, s.7; Baytop, T. 1962. "Prof. Dr. Leopold Rosenthaler (1875-1962)," *Eczacılık Bült.* 4(11):169-171; Baytop, T. 1966. "Eczacı Hocalar," *Türkiye Eczacılığı Almanacağı 1966* (ed. R. Kocaer), İstanbul, s.57-58; Baytop, T. 1971. "Prof. Dr. Leopold Rosenthaler (1875-1962)," *Tıp ve Eczacılık Neşriyatı* 28:7-11; Baytop, T. 1973. "1923-1973 yılları arasında İstanbul Üniversitesinde eczacılık öğretimi, araştırmaları ve yayınları," *İstanbul Ecz. Fak. Mec.* 9:1-22; Baytop, T. 1983. "Leopold Rosenthaler," *Farmasi ve Teknolojisi Anabilim Dalı* (ed. K. C. Güven), İstanbul, s.10-13; Baytop, T. 2001a. *Anadolu Dağlarında 50 Yıl*, ilaveli 2. baskı, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, s.61-62; Baytop, T. 2001b. "Rosenthaler, Leopold (1875-1962)" --- *Türk Eczacılık Tarihi*, 2. baskı (haz. A. Mat), İstanbul Üniv. Yayınları No.3358, Eczacılık Fak. No. 78, s.272 ve 370-371; Kruppe, W. 1993. "Deutsche Professoren der Pharmazie in der Türkei zur Zeit Atatürks," *Türk Tıbbının Batılaşması*, Gülhane'nin 90. Kuruluş Yıldönümü Anısına 11-15 Mart 1988 de Ankara ve İstanbul'da Yapılan Simpozyuma Sunulan Bildiriler (yay. A. Terzioğlu ve E. Lucius), s.180; Lüdy-Tenger, F. 1962. "Im memoriam Prof. Dr. Leopold Rosenthaler, 1875-1962," *Schweiz. Apoth.-Ztg.* 100:577-583; Özatilla, A., Betin, N. 1950. "Hocalarımızın Tercümei Halleri, Ord. Prof. Dr. Rosenthaler," *1950 Eczacı Yılığ*, s.18; Sezer, A. D. 1999. "Türkiye'de bir Alman profesör," *Güncel Eczacılık*, 75:26-28.

L.Rosenthaler: T:Baytop, a.g.e., s.332.

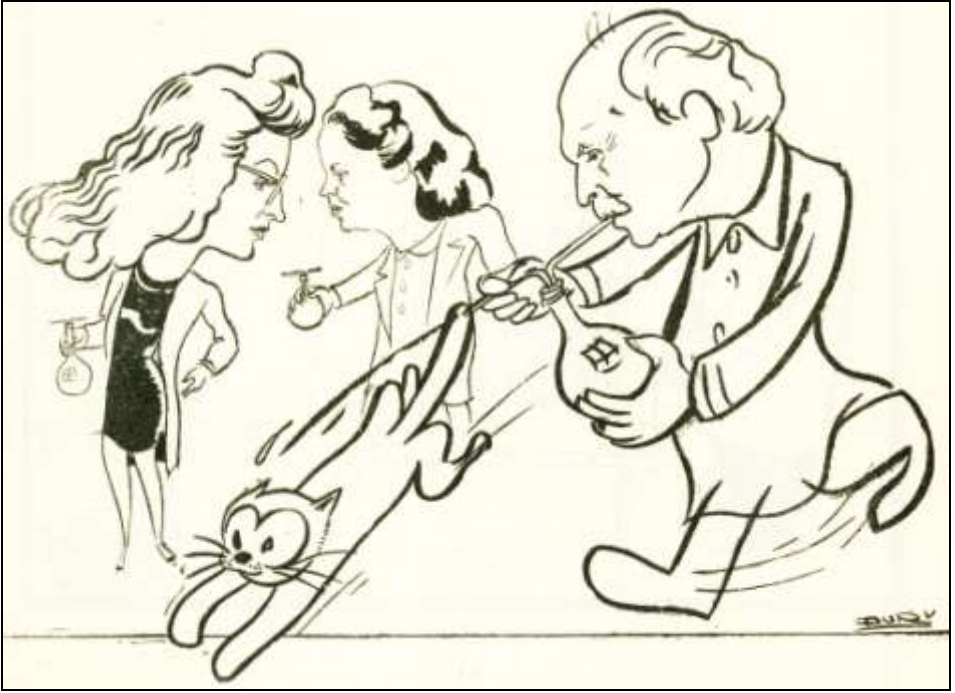
L.Rosenthaler: 1950 Eczacı Yıllığı, s.32

L.Rosenthaler: 1950 Eczacı Yıllığı, s.32

Prof. Rosenthaler, Eczacı Mektebi'ne hizmet vermiş yabancı öğretim üyeleri arasında en yaşlı olanı ve burada en uzun süre kalmış olanıdır. İstanbul'a 65 yaşında gelmiş ve burada on yıl kadar kalmıştır. Onun iki kuvvetli yönü vardır. O hem pratik bir eczacı, hem de bir bilim adamıdır. Galenik farmasi alanında derinleşmiş ve mikrokimya dalında uzmanlaşmıştır.

O, ilacın eczanede yapılmasını ister. İlaç analizinde basit metotlarla çalışır. Öğrencilere az masraflı olan, az madde kullanan, eczanede uygulanabilen basit metotlar öğretilmesi yanlısıdır. Bitki kimyası, gençliğinden beri üzerinde çalıştığı ve hiç bırakmadığı araştırma konusudur. Bitkisel maddeleri lam lamel arasında, hatta hücre ve doku içinde, mikroskop altında teşhis etmek için birçok reaksiyon ortaya koymuştur. Ona göre, mikrokimyasal analiz, bir eczacının başlıca analiz metodu olmalıdır.

8.L.Rosenthaler: 1945-1946 Eczacılar Yıllığı, s.42.

Prof.Rosenthaler'in çok sayıda yayını vardır. Makaleleri çoğunlukla kısadır, fakat sayısı çoktur. Onları biraraya toplamak hiç te kolay değildir. Araştırma makalelerini çeşitli İsviçre ve Almanya dergilerinde yayımlamıştır. Almanya'da basılmış üç kitabı, öğrencileri tarafından çok kullanılmıştır:

- *Grundzüge der chemischen Pflanzenuntersuchungen*, Berlin 1923.
- *Qualitative Pharmazeutische Analyse*, Stuttgart 1922.
- *Toxikologische Mikroanalyse*, Berlin 1935.

Onun çok tanınmış bir kitabı vardır: *Die Pflanzenmikrochemie*. Aslında bu kitap, Otto Tunmann'ın 1912 yılında Bern'de yayımladığı *Die Pflanzenmikrochemie* adlı kitabının, Rosenthaler tarafından genişletilerek Berlin'de 1931'de yayımlanmış ilaveli ikinci baskısıdır:

- Tunmann,O., *Die Pflanzenmikrochemie*, zweite vermehrte und verbesserte Auflage bearbeitet von L.Rosenthaler, Verlag von Gebrüder Borntraeger, Berlin 1931, 1047 sayfa.

Prof. Rosenthaler, Türkiye'de bulunduğu yıllarda araştırmalarına yoğun olarak devam etmiş, onları yurtiçi ve yurtdışı dergilerde yayımlamıştır. Türkiye Eczacıları Cemiyeti tarafından çıkarılan *Farmakolog* dergisinde, 1942-1950

yılları arasında Türkçe dilde basılmış 9 makalesi vardır. Bunlardan 4'ü bir İsviçre dergisi olan *Pharmaceutica Acta Helvetiae*'de aynı sıralarda yayımlanmış olan makalelerinin çevirileridir.

- Tozların çalkalama kutularında karışması hakkında --- *Farmakolog*, 12(1-4): 1 (1942) (çeviren O.Yalçındağ).
- Tentürlerin hazırlanması hakkında --- *ibid.*, 12(1-4): 8 (1942) (çeviren O.Yalçındağ).
- Farmasi galenikte son çalışmalar --- *ibid.*, 13(1-3): 3 (1943) (çeviren N.Göknar).
- İstanbul Üniversitesinde galenik tedrisi hakkında --- *ibid.*, 15(1-4):52 (1945).
- Organik bileşiklerin isbatlanmaları için çalışmalar --- *ibid.*, 18(8): 240-242 (1948) (çeviren O.Yalçındağ) (*Pharm. Acta Helv.*'dan çeviri).
- Sulu alkollü ferriklorür mahlulü hakkında --- *ibid.*, 18(12): 368-369 (1948) (çeviren M.Esen). (*Pharm. Acta Helv.*'dan çeviri).
- Mukayeseli bitkisel kimya --- *ibid.*, 19(11): 361-366 (1949) (çeviren M.Esen). (*Pharm. Acta Helv.*'dan çeviri).
- Türkiye'de çay --- *ibid.*, 19(12): 411-412 (1949) (çeviren N.Göknar).
- Yalancı bir Benzoe hakkında --- *ibid.*, 20(1): 5-6 (1950) (çeviren A.Berk). (*Pharm. Acta Helv.*'dan çeviri).

Gene bir Türk dergisi olan *Folia Pharmaceutica*'da (ed. Doç. Malik Zafir), Prof. Rosenthaler'in makalelerine rastlıyoruz. Bu dergideki makaleleri Almanca dildedir:

- Über türkisches Terpentınöl --- *Folia Pharmaceutica*, 1(5): 57 (1950).
- Können sich Pulvergemische entmischen (H.Koçak ile birlikte) --- *ibid.*, 1(6): 67-70 (1950).
- Über das Verhalten einiger iodenthaltender Praeparate bei der Aufbewahrung --- *ibid.*, 1(8): 89-90 (1950).

Prof. Rosenthaler, Temmuz 1950'de Bern'e döndükten sonra da, bir müddet *Folia Pharmaceutica* dergisine yazı göndermeye devam etmiştir. *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası*'nda yayımlanan üç makalesi de Almanca dildedir:

- Über die Bestimmung des Stickstoffs organischer Verbindung mit den Ferrosulfat-Wasserstoffperoxyd-Verfahren (H.Bulat ile birlikte) --- *İstanbul Üniv. Fen Fak. Mecmuası*, seri A, 9(2): 124-129(1944).
- Über die Oxydation organischer Stoffe mit Ferrosulfat-Wasserstoffperoxyd --- *ibid.*, 9(2): 130-131(1944).
- Über die Bildung von Ammoniak durch Einwirkung von Oxydationsmitteln auf N-haltige organische Stoffen --- *ibid.*, 9(2): 132-133(1944).

Fen Fakültesi'nin Yeni Enstitülerinin Temel Atma Merasimi Dolayısıyla Neşredilen Travaylar adlı kitapta (Kenan Matbaası, 1948) da Prof. Rosenthaler'in bir yazısı vardır:

- Chemische Untersuchungen von in der Türkei wachsende Pflanzen --- *ibid.*, s.149-152 (1948).

İstanbul'da iken, Prof. Rosenthaler'in İsviçre dergilerine gönderdiği çalışmaları şunlardır:

- Über die Darstellung der Tinkturen II (O.Yalçındağ ve S.Bayraktar ile birlikte) --- *Pharm. Acta Helv.*, 16: 11(1941).
- Notiz über Pontakonitin --- *ibid.*, 17: 149 (1942).
- Über das Mischen von Salben (S.Bayraktar ile birlikte) --- *ibid.*, 18: 6 (1943).
- Über Teekultur in der Türkei (N.Gökner ile birlikte) --- *ibid.*, 18: 643 (1943).
- Über chemische Reaktionen in Salben (S.Bayraktar ile birlikte) --- *ibid.*, 19: 208 (1944).
- Zur Kenntniss des Sirupus iodotannicus (S.Bayraktar ile birlikte) --- *ibid.*, 22: 554 (1947).
- Türkische Drogen --- *Schweiz. Apoth.-Ztg.*, 85: 761 (1947).
- Einige Einzelheiten über das türkisch Opium (H.Koçak ile birlikte) --- *ibid.*, 87: 141 (1949).

Bu arada, Prof. Rosenthaler'in üç ders kitabı basılmıştır:

- *İlaçların Analizi için Kılavuz* --- 215 sayfa, İstanbul Üniv. Yayınlarından No. 185, Arkadaş Matbaası, İstanbul, 1943 (çeviren L.Ergener).
- *Galenik Preparatlar* --- 150 sayfa, İstanbul Üniv. Yayınlarından No.188, Şirketi Mürettibiye Basımevi, İstanbul, 1943 (çeviren M.Vardar).
- *Reçete Yapma Sanatı* --- 110 sayfa, İstanbul Üniv. Yayınlarından No.244, Şirketi Mürettibiye Basımevi, İstanbul, 1944 (çeviren N.Gökner).

Prof.Rosenthaler asistanlarını ihmal etmemiş, onların doktora tezlerini yönetmiş ve doktor ünvanını almalarını sağlamıştır:

- Kemal Erali: Türkiye'de yetişen bitkiler hakkında fitoşimik araştırmalar, 1943.
- Semiha Bayraktar: İdotanen çözeltilisinde iod vaziyetinin incelenmesi, 1947.
- Hasibe Koçak: Birkaç galenik preparat meselesi hakkında, 1949.
- Hikmet Eltutar: Muhtelif cisimlerin hint yağındaki çözünürlüklerinin tayini, 1949.

Prof. Rosenthaler'in göze çarpan başlıca özelliği çok çalışkan oluşudur. İleri yaşlarında bile çalışmaktan zevk almış, laboratuvar deneylerini sürdürmüş ve araştırma sonuçlarını yayımlamıştır. Bilimsel çevrede, onun sayısız yayınları bu çalışkanlığını fazlasiyle kanıtlamaktadır. Öğrenci çevresinde de, İstanbul'daki öğrencileri kendi yıllıklarında sevgili hocalarının bu meziyetini

nüktelerle vurgulamaktan geri kalmamışlardır. Örneğin, bir yıllıkta öğrenciler Prof.Rosenthaler'e "Geceli gündüzlü çalışabilecek bir doçent" hediye etmek istemişler (1944-1945 Mezunları, s.80), başka birinde onun bir heykelini dikmeği arzulamışlar, Rosenthaler'in heykeli dikilecek olsa, "Kurulacak olan Bıkmadan Çalışanlar Enstitüsü'ne heykeli dikilse yeridir" demişlerdir (1945-1946 Yıllığı, s.47). Aynı yıllıkta Kasım Cemal Güven de, sayın hocası Rosenthaler için yazdığı sekiz satırlık ithafnamenin ilk üç satırında şöyle demiştir: "Yılmak nedir bilmez, çalışır durmadan / Ona eğlencedir, terazi ve havan / Keşfederek yeni şeyler, katar ilme / ... (1945-1946 Yıllığı, s.44).

Haşin ve hükmedici görünüşüne rağmen, Prof. Rosenthaler öğrencileri tarafından çok sevilmiştir. Esasen o da öğrencilerini çok sevmiş, her laboratuvarda devamlı olarak onlarla ayrı ayrı meşgul olmuş, onlarla birlikte grup resimleri çekirmiş, karikatürünün yapılmasına ve yayımlanmasına hiç itiraz etmemiş, öğrenci yıllıklarına memnuniyetle yazı vermiştir. Verdiği yazılar, aşağıda görüldüğü gibi, galenik, staj ve eczacılık ile, yani çok sevdiği pratik eczacılık mesleği ile ilgilidir:

- Galenik farmasi ve staj --- *Fen Fakültesi Eczacı Mektebi 1943-1944 Mezunları*, s.32.
- Bir eczacıya lüzumlu evsaf hakkında --- *İ.Ü.Tıp Fakültesi Eczacı Mektebi 1944-1945 Mezunları*, s.48.
- Galenik farmasi nasıl tahsil edilir? --- *1945-1946 Eczacılar Yıllığı*, s.29-30.
- Galenik Enstitüsü direktörü Prof.Dr .L. Rosenthaler'in notları --- *1949 Eczacı Yıllığı*, s.19.
- Mesleki faaliyetimin başlangıcı --- *1950 Eczacı Yıllığı*, s.20.

Bu son yazıda Prof. Rosenthaler, Almanya'da üniversitelerde eczacılık öğrenimine başlamadan evvel yapılması gereken eczacı stajını hangi şartlar altında yaptığını anlatmaktadır. Bu yazıyı aynen naklediyoruz:

"İçinde bulunduğumuz 1950 senesinin 1 Ağustos'u, Eczacılık mesleğine başladığımın 60 ıncı seneyi devriyesidir; şüphesiz, stajyer olarak başladığımın 60 ıncı senesi ... Stajyer olarak girdiğim Eczane, o zaman Alman İmparatorluğu'nun bir parçası olan Alsas'ta, Strasburg şehrinde idi. Alman İmparatorluğu'nun bir parçası olan bu mıntıkada, bittabi Alman kanunları cari idi. Eczacı olabilmek için, bu kanun ahkamı tatbik olunuyordu. Bu kanunlara göre Eczacı olabilmek için, evvel emirde, olgunluk imtihanı vermeden, 7 senelik bir lise tahsili görmek icap ederdi. Eczacılık stajı, 3 sene devam ediyor, ve bu staj imtihanı verildikten sonra, 3 sene asistanlık hizmeti yapılıyordu; imtihansız 3 sene de Üniversiteye devam edildikten sonra, Devlet imtihanı denilen bir imtihan verilerek Eczacılık diploması alınıyor ve bu suretle, bir eczane satın alabilmek ve idare etmek hakkına sahip olunuyordu.

Bu tahsil devresinin staj kısmını şöyle yapıyordum. Yazın saat 6'da, kışın saat 7'de işe başlıyorum, akşam 10'a kadar çalışıyorum, bu arada bana bir saat öğle yemeği ve yarım saatte akşam yemeği için müsaade veriliyordu; haftada bir gün öğleden sonraları ve 15 günde bir pazar da, istirahat zamanı olarak müsaade ediliyordu. Sabahları ilk işim Eczaneyi açarak, masa ve terazileri temizledikten sonra, boş şişe ve kutuları doldurmaktı. Bu işleri ikmal edince, Eczanenin normal mesaisine katılıyordum.

Basit galenik preparasyonlar ve tentürlerle şurupları hazırlıyor, daha sonra reçete yaparak detay satışları için müşterilerle de meşgul oluyordum.

Detay satışlarında müşteriler tarafından daima istenilen efervesan tozlar ve diş ağrılarında kullanılan damlalardan stok hazırlamak benim vazifem arasında idi. Bütün bu işler, bir asistanın nezareti altında yapılıyor ve kalfa sistemi diye bir sistem orada yoktu.

Haftada bir veya iki defa, büyük distilasyon ve evaporasyon aleti yakılıyor, tephirler yapılıyordu.

Eczanenin spesyalitelerinden biri de, gazlı ve sun'î maden suları idi. Patron bu işi bizzat yapıyor, fakat gene ona yardım ediyordum. Bu spesyaliteler için lüzumlu olan gaz karbon, hususi aletlerde karbonat dö sud ile sülfürik asidin arasındaki reaksiyonla elde ediliyordu. Bilhassa gaz karbon, piyasadan bombalarla temin edilmeğe başlandı. Eczanede bittabi başka spesyaliteler de satılıyordu, fakat o tarihlerde bugünkü kadar çok ilaç yoktu.

İşte 3 senelik staj devresinde ve tamamen parasız olarak yapmış olduğum çalışmalar bundan ibarettir. Bu çalışmalarımın mükafatı olarak Eczanenin patronu beni pratik ve teorik sahada yetiştirmeli idi. Pratik malumat asistan tarafından öğretiliyor, fakat fenni ve teorik kısımlar için, hiç kimse benimle meşgul olmuyordu. Bu nazari kısımları bizzat öğrenmek mecburiyetinde kalıyordum. Bunun için münhasıran Eczacı stajyerlerinin teorik bilgilerini veren bir kitap satın aldım. Staj imtihanı için lüzumlu olan Fizik, Kimya, Nebatat, Farmakognozi, Farmasi galenik ve Hususi kanunlar orada mevcuttu. Bütün boş saatlerimi bu kitabı okumakla geçirdim.

İşte böylece staj imtihanımı pek o kadar iyi olmamakla beraber geçmeğe muvaffak oldum.”

Bir eczacıda bulunması gereken özellikler ile ilgili ikinci yazıyı, Rosenthaler şu cümle ile bitirmiştir: “Bütün bunlara rağmen eczacı, iyi bir adam olmadığı taktirde iyi eczacı değildir.” Prof.Rosenthaler'in kendisi de, iyi bir adam ve iyi bir eczacı idi.

Son olarak, öğrenci yıllıklarından seçtiğim, öğrenci kalemiyle çizilmiş birkaç resmini buraya nakletmekle, hocama saygılarımı tekrar sunmak istiyorum.

Carl Heinz Brieskorn (1913-2000)⁴

Prof.Dr. Carl Heinz Brieskorn 10 Kasım 1913'te Königsberg'de (Almanya) doğdu. 1932'de liseden mezun olduktan sonra, bir yıl askerlik görevi, iki yıl eczane stajı, bir yıl asistanlık yaptı ve Münich Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü'ne yazıldı. 1939'da eczacılık diplomasını aldı. 1940'da kimyagerlik sınavını verdi. 1941'de doktor, 1944'te doçent ünvanını aldı. 1945-1947'de adli kimyager olarak, 1947-1951'de doçent olarak çalıştı. 1952'de İstanbul'a Eczacı Mektebi Galenik Farmasi profesörü ve Enstitü direktörü olarak geldi. 1955'te Almanya'ya döndü. Önce Münster Üniversitesi, sonra Würzburg Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü'nde çalıştı. 1958'de Tübingen'e geçti. 1960'da Würzburg'a yerleşti ve burada Eczacılık Enstitüsü (Institut für Pharmazie und Lebensmittelchemie) direktörü oldu. 1962-1963 döneminde aynı üniversitede Fen Fakültesi dekanlığı yaptı. 1966-1968'de Üniversite senatörü idi. İstanbul ile ilişkisini kesmedi. 1974 ve 1981 yıllarında davetli olarak İstanbul'a geldi. 22 Haziran 2000 tarihinde vefat etti. 1952-1955 eczacı öğrencileri yıllıklarında ve T.Baytop'un yayınlarında (Baytop 1966 ve 2001) onun resimleri vardır. Öğrenci kaleminden iki çizgi resmini 1952 ve 1955 eczacı yıllıklarında buluyoruz.

C.H.Brieskorn: T:Baytop, a.g.e., s.333.

Prof. Rosenthaler'in 1950 yılında İsviçre'ye dönmesi üzerine, Eczacılık Okulu, Galenik Farmasi Kürsüsü'nü yönetecek bir hocanın arayışı içine girmiştir. Prof. Üveyis Maskar'ın ifadesine göre, bu kürsüye 'bir yabancı profesör bulmak için çok müşkilat çekilmiştir'. Neticede, Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu'nun seçtiği komisyonun 20.12.1950 tarihli raporuyla Münih Üniversitesi privat-doçentlerinden C.H. Brieskorn'un, Eczacılık Fakültesi

⁴ Anonim, 1955. "Prof. Dr. C. H. Brieskorn," *1955 Eczacı Yıllığı*, İstanbul, s. 22; Baytop, T. 1966. "Eczacı Hocalar," *Türkiye Eczacılar Almanığı 1966* (ed. R. Kocaer), İstanbul, s.43-44; Baytop, T. 2001. "Brieskorn, Carl Heinz (1913-1985)," *Türk Eczacılık Tarihi*, 2. baskı (haz. A. Mat), İstanbul Üniv. Yayınları No.3358, Eczacılık Fak. No. 78, s.273 ve 341-342. (Başıktaki ölüm yılı 2000 olmalıdır); Bellioğlu, V. 1952. "Galenik Hocamız Sayın Prof. Dr. C. H. Brieskorn ile mülakat," *1952 Eczacı Yıllığı*, İstanbul, s.32-33; Topaloğlu, Y. 1983. "Carl Heinz Brieskorn," *Farmasi ve Teknolojisi Anabilim Dalı* (ed. K. C. Güven), İstanbul, s.18-19.

Galenik Farmasi Kürsüsü yönetimine getirilmesi uygun bulunmuştur.⁵ Brieskorn, Mart 1952'de yılında İstanbul'a gelmiş ve kendisiyle 3 yıllık bir sözleşme yapılmıştır. Sözleşme bitiş tarihi 6.3.1955'dir.

Prof. Brieskorn'un İstanbul'a gelmeden önceki çalışmaları galenik kimya ve toksikoloji konusundadır.⁶ İstanbul'da bulunduğu üç yıl içinde yaptığı bilimsel araştırmaları Türkiye'deki ve Türkiye dışındaki bilimsel dergilerde yayımlamıştır.⁷

- Die Oxytriterpensäuren des Salbeis (K. H. Eberhardt ile birlikte) --- *Arch. Pharm. Ber. dtsh. Pharm. Ges.*, 286/58: 124-29 (1953).
- Der Chemismus der Farbreaktionen nach Liebermann und Salkowski bei Triterpenen und Sterinen (L. Kapuano ile birlikte) --- *Chem. Ber.*, 86: 866-873 (1953).
- Über einen histochemischen Nachweis von Triterpenen in Pflanzen (M. Briner ile birlikte) --- *Pharm. Acta Helv.*, 28: 139-143 (1953).
- Biogenetische Zusammenhänge zwischen Oxytriterpensäuren und ätherischem Öl bei einigen pharmazeutisch wichtigen Labiaten (K.H. Eberhardt ve M. Briner ile birlikte) --- *Arch. Pharm. Ber. dtsh. Pharm. Ges.*, 286/58: 501-506 (1953).
- Untersuchungen über die bedeutung der Ursolsäure für die pflanzliche Kutikula (M. Briner ve U. Leiner ile birlikte) --- *Arch. Pharm. Ber. dtsh. Pharm. Ges.*, 287/59: 305-309 (1954).
- Ursolsäuremethylester, ein pharmazeutisch brauchbarer Emulgator (U. Leiner ile birlikte) --- *Fett, Seifen, Anstrichmittel*, 56/8: 619-620 (1954).
- Kolorimetrische Bestimmung des Gesamtgehaltes an Triterpensäuren in Labiaten (M. Briner ile birlikte), --- *Arch. Pharm. Ber. dtsh. Pharm. Ges.*, 287/59: 429-432 (1954).
- Über das Vorkommen von Triterpenen in der Rinde, der Fruchtschale und dem Blatt von *Punica granatum* L. (M. Keskin ile birlikte) -- *Pharm. Acta Helv.*, 29: 338-340 (1954).

Yukarıdaki listeden de görüleceği gibi Brieskorn'un İstanbul'daki bilimsel araştırmaları bitki kimyası ile ilgilidir. Özellikle terpenler onun ana

⁵ C. H. Brieskorn'un 22.11.1950'de düzenleyerek İstanbul'a gönderdiği ve 1943-1950 yılları arasında kapsayan yayın listesini ve Münih Üniversitesi profesörlerinden gelen iki tavsiye mektubunu değerlendiren komisyonda Ord. Prof. Dr. Sedat Tavat, Ord. Prof. Dr. Z. Stary, Prof. Dr. Üveis Maskar, Prof. Dr. Sarım Çelebioğlu ve Prof. Dr. Hayriye Amal bulunmaktadır. Komisyon, 20 Aralık 1950 tarihli raporuna ek olarak, Brieskorn'un çalışmalarını değerlendiren bir ek rapor da sunmuştur. Yayın listesi ve komisyon raporları için bkz. İ.Ü. Rektörlüğü Personel Dairesi Arşivi C.H. Brieskorn dosyası.

⁶ Bu çalışmalarının listesi ve Dipnot 5'de sözü geçen komisyonun değerlendirme raporu için bkz. İ.Ü. Rektörlüğü Personel Dairesi Arşivi C.H. Brieskorn dosyası.

⁷ Prof. Dr. C.H. Brieskorn'un 6.3.1952-1.11.1954 tarihleri arasında yaptığı bilimsel yayınların listesi, İ.Ü. Rektörlüğü Personel Dairesi Arşivi C.H. Brieskorn dosyasında bulunmaktadır.

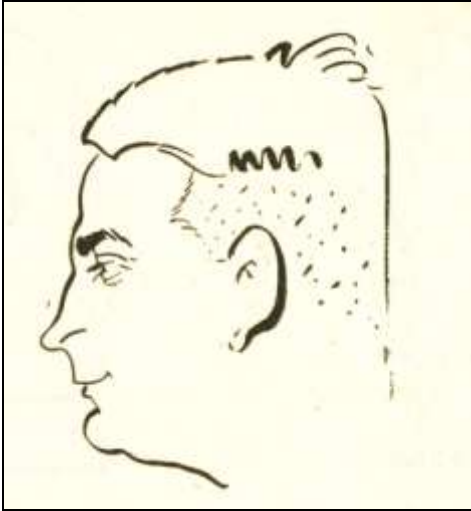
konusu olmuştur. Türk adaçayı üzerinde de çalışmış ve 1954 yılında Almanya'daki bir kongrede bu konuda bir bildiri sunmuştur. Yönetmiş olduğu iki doktora tezi ve Türkiye'deki bir yayını bu konudur.:

- Über die Darstellung der Tinkturen II (O.Yalçındağ ve S.Bayraktar ile birlikte) --- *Pharm. Acta Helv.*, 16: 11(1941).
- Ulrich Leiner, 1954. *Salvia triloba L.* bitkisinin eterde münhal maddeleri. (Doktora tezi). U.Leiner, dışardan doktora yapmış bir Almandır.
- Mustafa Keskin, 1955. *Punica granatum L.*'nin nebat kimyası bakımından tetkiki. (Doktora tezi). M. Keskin Galenik Farmasi asistanıdır.
- Brieskorn, C.H., 1954. Triterpenlerin bulunma ve ehemmiyeti --- *Farmakolog* 24(1-3):295-305. (çeviren O.N.Yalçındağ, Galenik Farmasi asistanı).

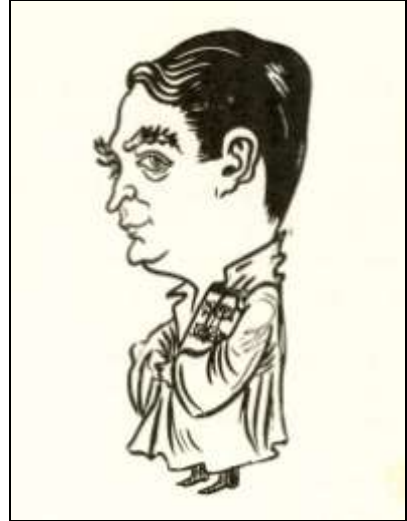
Prof. Brieskorn, her yabancı profesörden kontrat gereğince yazması istenen ders kitabını zamanında yazmış ve bu kitap Türkçe'ye çevrilmiştir:

- Brieskorn, C.H. 1955. *İlaç Şekilleri ve Hazırlanmalarının İlmî Esasları* --- 216 sayfa, İstanbul Üniv.Yayınları No.618, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul. (çeviren A.Baytop, Farmakognozi doçenti).

Bunların dışında, laboratuvar çalışmalarına yardımcı olmak üzere hazırladığı, *Maserasyon ve Perkolasyon* (çev. O.N. Yalçındağ, Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı, İstanbul 1953, 30 s.) adlı bir yayını daha vardır.

C.H.Brieskorn, 1952 *Eczacı Yıllığı*, s.39.

C.H.Brieskorn, 1955 *Eczacı Yıllığı*, s.22.

1954 yılı sonunda, sözleşmesinin bitmesine birkaç ay kala, İ.Ü. Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu, 1955 yılında Almanya'ya geri dönmek zorunda olduğunu bildiren Prof. Brieskorn hakkında kurulan Komisyon raporunu görüşmüştür. Rapor, Prof. Brieskorn'un Galenik Farmasi Enstitüsü'nün yönetiminde bulunduğu üç yıl zarfındaki başarılı çalışmalarını sıralamaktadır: Brieskorn, kendisiyle 1952'de yapılan sözleşmenin hükümlerine sadık kalmış, başında bulunduğu enstitüyü ders ve araştırma bakımından geliştirmiş, asistanların gelişmesine hizmet etmiş, 'bir yabancı eczacının doktora yapmasını sağlamış, bilimsel araştırma ve yayın yapmış, Eczacılık Okulu'nda yapılan çalışmaları yurtdışında yayımlatarak uluslararası alanda tanınmalarını sağlamış, bir Galenik Farmasi ders kitabı hazırlamıştır. Komisyon, Prof. Brieskorn'un Almanya'daki görevinden uzun süre uzak kalamayacağı ancak iznini 1954-55 yılı yaz sömestresinde de İstanbul'da kalabilecek şekilde uzatabileceği anlaşıldığından sözleşmesini dört ay daha (6.7.1955) uzatmayı teklif etmiştir. Kurul üyesi profesörlerden Üveis Maskar (Eczacı Okulu Müdürü), Ekrem Şerif Egeli ve Kâzım İsmail Gürkan söz alarak, Prof. Brieskorn'un Galenik Farmasi Enstitüsü'nün gelişimine yaptığı katkıyı gündeme getirmişler, sözleşmesinin yalnızca dört ay değil fakat daha uzun süre uzatılması için Bavyera Eğitim Bakanlığı nezdinde teşebbüse geçilmesini teklif etmişler.⁸ Teklif doğrultusunda Alman merciler nezdinde teşebbüse geçilip geçilmediği bilinmemektedir. Ancak anlaşıldığı kadarıyla Prof. Brieskorn 1955 yılı yaz aylarında Almanya'ya dönmüştür.

Prof. Brieskorn Almanya'ya döndükten sonra, Eczacılık Fakültesi'nin davetlisi olarak 1974 ve 1981 yıllarında iki kez İstanbul'a gelmiştir. İlk gelişinde Fakülte içinde iki konferans vermiştir: *Triterpenler üzerinde araştırmalar* (8 Nisan 1974); *Bazı acı maddelerin kimyasal yapısı ve acı tat duyusunu hakkında dikkati çeken noktalar* (9 Nisan 1974).

İkinci gelişi, Atatürk'ün 100. doğum yılı anısına İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi tarafından düzenlenen ve 19-20 Ekim 1981'de İstanbul'da toplanan Ulusal Eczacılık Kongresi dolayısıyledir. Bu kongrede 20 Ekim 1981 günü fakültede, *Reactions of thuyone with amines and formaldehyd* başlıklı bir çağrılı bildiri sunmuştur (W.Schwack ile birlikte).

Prof. Brieskorn sakin tabiatlı, güler yüzlü, samimi, iki çocuk babası, genç bir öğretim üyesi idi. İstanbul'a eşi ve çocukları ile birlikte gelmişti. Kendini öğrencilere sevdirmiş, yıllıkları için ondan yazı isteyen öğrencileri hoşgörü ile

⁸ 25 Aralık 1954 tarihli Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu'ndaki görüşmeler ve Brieskorn'un sözleşmesinin uzatılmasıyla ilgili komisyon raporu için bkz. İ.Ü. Rektörlüğü Personel Dairesi Arşivi C.H. Brieskorn dosyası.

karşılamış ve isteklerini yerine getirmiştir. Üç öğrenci yıllığı içinde Prof. Brieskorn ile ilgili şu yazıları buluyoruz:

1952 Eczacı Yıllığı, s.32-33. “Galenik hocamız sayın Prof.Dr.Brieskorn ile mülakat” --- 1952 yılı, Prof. Brieskorn’un Eczacı Mektebi’nde göreve başladığı yıldır. Öğrencilerden Vahit Bellioğlu’nun onunla yaptığı bu görüşmede, Prof. Brieskorn’un yaşam öyküsünü, Türkiye ve Türk öğrenciler hakkındaki izlenimlerini, hayatında iz bıraktımış birkaç anısını öğreniyoruz.

1954 Eczacı yıllığı, s.20. “Almanya’da eczacılık tahsili” --- Prof. Brieskorn bu yazısında, Almanya’da eczacılık diploması alabilmek için gereken kademeleri açıklamıştır: lise olgunluk diploması, bir öğretim eczanesinde iki yıl pratik ve sonunda devlet imtihanı, bir üniversitede eczacılık öğrenimi ve sonunda devlet imtihanı, bir yıl daha bir eczanede alışma. Ancak bu kademeleri başarıdıktan sonra, aday eczacı ünvanını alabilir.

1955 Eczacı Yıllığı, s.22. “Prof. Dr. C.H. Brieskorn” --- Prof. Brieskorn üç yıldan fazla bir zamandır İstanbul’dadır ve Almanya’ya dönmek istemektedir. Bu yazıda öğrenciler, ayrılış üzüntülerini belirttikten sonra, ona “Eczacılığa olan büyük rağbeti neye hükmediyorsunuz?” sorusunu yöneltiyorlar. Prof. Brieskorn yanıtını şu cümle ile sonulandırıyor: “Temenni edelim ki, Türkiye’de de birçok gençler, her sene gene eczacılık mesleğine girmeğe yeltensinler. Bu iktisadi faydaları bakımından yapılmasın. Bunların meslek seçmeleri daha ziyade milli sıhhate hizmet etmek gagesiyle bir faaliyete matuf bulunsun.”

Öğrencileri Prof. Brieskorn’u çok sevmiş ve saymışlardır. Onun hoşgörürlüğüne ve samimiyetine hayran olduklarını, onu hiçbir zaman kızgın görmediklerini yıllıklarında belirtmekten geri kalmamışlardır. Ancak ondan bir istekleri vardır, o da dersi daha yavaş anlatması ve tahtaya yazarken tebeşiri biraz daha bastırmasıdır (*1953 Eczacı Yıllığı*, s.20-21).

Açıklama: İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Dairesi Arşivi C. H. Brieskorn dosyasından bana bilgi temin etmiş olan Prof. Dr. Feza Günergün’a teşekkür ederim.

The foreign professors in the School of Pharmacy of Istanbul University (1933-1962)

Five foreign professors have been active in the School of Pharmacy of Istanbul University, founded as a school in 1933, reorganized as a faculty in 1962. All were department directors. Their names and the years they stayed in Istanbul are as follows:

Prof. Dr. Alfred Heilbronn (1885-1961), director of the Dpt. of Pharmaceutical Botany and Genetics, 1933-1960, retired 1955; Prof.Dr. Kurt Bodendorf (1898-1976), director of the Dpt. of Pharmaceutical Chemistry, 1935-1939; Prof.Dr. Pierre Duquénois (1904-1986), director of the Dpt. of Pharmaceutical Chemistry, 1940-1945; Prof.Dr. Leopold Rosenthaler (1875-1960), director of the Dpt. of Pharmaceutical Technology, 1940-1950; Prof.Dr. Carl Heinz Brieskorn (1913-2000), director of the Dpt. of Pharmaceutical Technology, 1952-1955.

The present article exposes the scientific activities of four of them. The activities of Prof.Heilbronn has been already treated in a former paper.

Key words: A. Heilbronn, K. Bodendorf, P. Duquénois, L. Rosenthaler, C. H. Brieskorn, Istanbul University School of Pharmacy.

İstanbul Üniversitesi Eczacı Mektebi'nde (1933-1962) görev almış yabancı öğretim üyeleri

1933'te kuruluş 1962'de fakülte durumuna geçişi arasındaki dönem içinde, İstanbul Üniversitesi Eczacı Mektebi'nde 5 yabancı profesör, enstitü direktörü olarak görev almıştır:

Prof.Dr. Alfred Heilbronn (1885-1961), Farmakobotanik ve Genetik Enstitüsü direktörü, 1933-1960, 1955'te emekli; Prof.Dr. Kurt Bodendorf (1898-1976), İspençiyari Kimya Enstitüsü direktörü, 1935-1939; Prof.Dr. Pierre Duquénois (1904-1986), İspençiyari Kimya Enstitüsü direktörü, 1940-1945; Prof.Dr. Leopold Rosenthaler (1875-1962), Galenik Farmasi Enstitüsü direktörü, 1940-1950; Prof.Dr. Carl Heinz Brieskorn (1913-2000), Galenik Farmasi Enstitüsü direktörü, 1952-1955.

Bu makalede, son dört profesörün İstanbul'daki bilimsel faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Prof. Heilbronn, daha evvelki bir makalede tanıtılmıştır.

Anahtar sözcükler: A. Heilbronn, K. Bodendorf, P. Duquénois, L. Rosenthaler, C. H. Brieskorn, İstanbul Üniversitesi Eczacı Okulu.